

Дніпропетровський
національний
університет

VI Міжнародна конференція

**ФРАНЦІЯ ТА УКРАЇНА,
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД У КОНТЕКСТІ
ДІАЛОГУ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР**

МАТЕРІАЛИ

I ТОМ

2000

Luzi Hvia

6-e Conférence Internationale

Ukraine, Dniepropetrovsk, 2000

FRANCE ET UKRAINE, EXPERIENCE SCIENTIFIQUE ET PRATIQUE DANS LE CONTEXTE DU DIALOGUE DES CULTURES NATIONALES

VI Міжнародна конференція

ФРАНЦІЯ ТА УКРАЇНА, НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД У КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР

МАТЕРІАЛИ

I ТОМ

Філологічні науки

Дніпропетровськ
Видавництво
Дніпропетровського університету
2000

ФРАНЦІЯ ТА УКРАЇНА, НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД
У КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР

FRANCE ET UKRAINE, EXPERIENCE SCIENTIFIQUE ET PRATIQUE DANS LE
CONTEXTE DU DIALOGUE DES CULTURES NATIONALES

Матеріали у 2-х томах

- I том: Філологічні науки
II том: Фінансово-правові, політичні та соціальні аспекти
економічної консолідації сучасної Європи

Matériaux en 2 volumes

- I volume: Sciences philologiques
II volume: Les aspects politiques et sociaux de droit et de finances
de la concolidation économique de l'Europe contemporaine.

Збірник призначений для широкого кола читачів, які цікавляться сучасним
станом філологічної науки в Україні та в країнах ближнього й дальнього
зарубіжжя.

ISBN 966-551-054-1

Редакційна колегія:

д-р філол. наук, проф. І. І. Меньшиков,
канд. філол. наук, доц. В. Я. Мороз,
канд. філол. наук, доц. Л. В. Пономарьова

Відповідальна за випуск О. М. Столбцова

Матеріали VI міжнародної конференції
"ФРАНЦІЯ ТА УКРАЇНА, НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД
У КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР"

Том 1

Художньо-технічний редактор В. А. Усенко
Оригінал-макет виготовлений О. М. Столбцовою

Підписано до друку 20. 11. 2000. Формат 60x84¹/₁₆. Папір друкарський. Друк
плоский. Ум. друк. арк. 15,34. Ум. фарб.-відб. 15,34. Обл.-вид. арк. 22,36.
Тираж 300 пр. Замовлення №2209. Вид. № 968. Замовне.

Видавництво Дніпропетровського університету, 49625,
м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72.

Друкарня ДНУ, 49050, м. Дніпропетровськ, вул. Козакова, 4б.

підстави висловити припущення, що власні назви також можуть мати значення, тобто сигніфікат. Ця проблема все частіше і гостріше ставиться в сучасних лінгвістичних працях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков. — М.: Наука, 1974.
2. Bazin Hervé. Vipère au poing. La mort du petit cheval. Cri de la chouette. — M. Edition du Progrès, 1978.
3. Damourette J. et Pichon E. Des mots à la pensée: Essais de grammaire de la Langue Française. — P., 1911-1927. — T. 1.
4. Grammaire Larousse du XXe siècle. — P., 1939.
5. Grevisse M. Le bon usage. (Grammaire française). — P.: Hatier, 1964.

Якубовська Н. О. (Чернівці)

ЛАКУНІЗУЮЧА РОЛЬ КОЛЬОРОВИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Проблема міжмовної комунікації є однією із ключових проблем лінгвістики і зокрема теорії перекладу. Саме наявність базового лексичного матеріалу, який є спільним для всіх мов, робить можливим процес міжмовного спілкування. Проте кожному народу притаманне специфічне "бачення світу", яке відображається у лексичній і граматичній структурі мови. Важливими чинниками, які впливають на розвиток і структуру мови є суспільний устрій, кліматичні і природні умови, історія та культура даного народу та інше. Одночасно слід зауважити, що, крім базової лексики, кожна мова володіє групою слів, які несуть в собі свій, властивий тільки їй колорит, специфічне етнографічне забарвлення. Саме наявність такої лексики робить одну мову відмінною від іншої, надає їй неповторності.

Виходячи із індивідуальної специфіки кожної з мов, ми поділяємо думку Т. С. Глушака, що "лінгвістика повинна виявляти і описувати зв'язки, характери і типи взаємодії між семантикою і формами її передачі в кожній конкретній мові" і, що "сміслові категорії передаються на різних рівнях однієї і тієї ж мови і в різних мовах по-різному" [2, 8]. Саме розбіжності у мовах і культурах призвели до виникнення поняття "лакун", "білих плям" на семантичній карті мови [5, 120], які виявляються при зіставленні двох мов. Спираючись на точніше визначення Ю. А. Сорокіна, лакунами можна вважати "базові елементи національної специфіки лінгвокультурної спільності, що існують у текстах (комунікантах) і ускладнюють розуміння певного фрагменту тексту інокультурним реципієнтом" [1, 83].

При аналізі мов виявляються відмінності як мовного, так і культурологічного плану, а отже, і виникають мовні і культурологічні лакуни. У даній статті ми не зупиняємось на мовних лакунах, які вказують на розбіжності у лексичних, граматичних і стилістичних структурах мов, а розглянемо деякі особливості етнографічної підгрупи культурологічних лакун. Етнографічні лакуни стоять на межі між культурологічними і мовними лексичними лакунами. Етнографічні лакуни вказують на своєрідність

побутового устрою тих чи інших культур, тобто це слова, що несуть у собі "національне забарвлення"[4, 29].

Досить цікавою, на нашу думку, є класифікація етнографічних лакун С. Влахова і С. Флоріна, які поділяють їх на п'ять великих груп:

- 1) побутові (bouillabaisse, cabanon, borstch, kvass);
- 2) праці (ouvreuse, garagiste, kolkozien);
- 3) мистецтва і культури (accordéon (баян), bandoura);
- 4) етнічних об'єктів (Gascon, Goufsoul);
- 5) міри і грошей (franc, hryvnias).

Сюди ми також пропонуємо віднести і суспільно-політичні лакуни-реалії, які виділені авторами в окрему групу. Виникнення цих лакун зумовлене у великій мірі етнографічною специфікою. В цю групу входять лакуни-реалії:

- 1) адміністративно-територіального устрою (département, oblast, povite);
- 2) органів і носіїв влади (cardinal, hetman, Rada);
- 3) суспільно-політичне життя (Résistance, Roukh, maquisard);
- 4) військові (cosaque, ataman, mousquetaire).

Незважаючи на достатню розгорнутість цієї класифікації, нашу увагу привернули слова для позначення кольорів у французькій мові, які до цього часу не включалися у групу етнографічних лакун.

Крім загальновідомої і розповсюдженої групи прикметників кольору, таких як "jaune", "bleu", "noir", існує досить широка група іменників, які виражають кольори. У число таких іменників входять назви квітів, деяких тварин і птахів, ягід, овочів. Цей тип ад'єктивованих іменників складає приблизно однакове співвідношення у французькій і українській мовах і є зрозумілими для обох мовних спільнот.

Найбільш цікавою з точки зору мовної сутності лакун є група іменників, що служать для позначення кольорів, пов'язана з реаліями суспільного життя. На прикладі позначень кольорів можна переконатися, що навіть таке об'єктивне, спільне для всіх людей фізичне сприйняття, як колір, у різних мовах відображається по-різному. Такі кольоропозначення є найнестабільнішими і живуть стільки ж, скільки і їх референти. "Прообразами кольорових відтінків ставали предмети і явища, добре відомі всім членам даного мовного колективу і для яких ознака кольору була б суттєвою"[6, 132]. Виникнення таких кольорів пов'язане насамперед з існуванням у суспільстві тих чи інших реалій та їх популярністю у певному соціальному середовищі.

Розвиток і зміни у системі кольоропозначень, зумовлені соціальним оточенням, у деякій мірі розглянуто у праці російського вченого Є. В. Ясногородської. Вона вказує, що в кінці 19 початку 20 століття у Франції був популярним напій абсент - полинова горілка. Його зеленувате забарвлення посприяло виникненню нового кольору - absinthe або vert absinthe. Заборона цього алкогольного напою через його токсичність, тобто зникнення реалії, поступово призвела до виходу з ужитку кольору vert absinthe.

Кожна епоха вносила в кольорову гаму свої слова для позначення кольору. Такі словоутворення були насамперед пов'язані із побутом парижан, які були завжди законодавцями моди. У 18 столітті дуже модним був колір "boce de Paris". Таке кольоропозначення відобразило вигляд вулиць

тогочасного Парижу. Для українських читачів такий колір є відносною лакуною, так як реципієнт розуміє значення цього кольору лише частково. Але щоб точніше визначити тональність цього кольору потрібно врахувати існуючу різницю між забарвленням ґрунтів у Франції і в Україні. Для України характерними є чорноземи, а для Паризького регіону – коричневі ґрунти. Тобто, при сприйманні цієї мовної одиниці у реципієнта може скластися неправильне уявлення про кольоровий відтінок, коли він застосовує звання про етнографічні реалії, відмінні до французьких. Таким чином, ніби загалом зрозуміле кольорове позначення, яке є лакуною для українського реципієнта, викликає неадекватне розуміння поняття.

Словосполучення сучасної французької мови "bleu gauloise" і "bleu gitane", що не зафіксовані в словниках, але є зрозумілими кожному французю, приводять в розгубленість інокультурних реципієнтів. В кращому випадку вони знайдуть в словнику, що "une gauloise" і "une gitane" - це марки сигарет, але не зрозуміють, яка ж між цими кольорами відмінність. Адже кольори "bleu gitane" і "bleu gauloise" несуть у собі екстралінгвістичну інформацію: вони позначають колір пачок найбільш розповсюджених французьких сигарет. "Gauloises" – світло-голубий і "Gitanes" – насичений темно-голубий.

Починаючи ще з 17 століття, у французькій лексиці з'являється ряд найменувань для позначення кольорів, утворених від імен відомих людей. Наприклад, від імен художників Натьє і Веронезе:

Robe en crêpe de soie *veronese* [8,64].

Quelques coins d'un *bleu nattier* apparaisse dans les nues [8,107].

Ці назви кольорів позначають відтінки, характерні для творів цих художників. "Bleu nattier" позначає відтінок темно-синього кольору, а "veronese" – відтінок синювато-зеленого кольору. Такі кольорові позначення часто залишаються лакунами як для українських, так і французьких реципієнтів, оскільки їх розуміння передбачає володіння певним багажем інформації й обізнаності у галузі образотворчого мистецтва.

Яскравим прикладом лакун є позначення кольорів іменами людей, що знаходилися в центрі уваги паризького суспільства. Наприклад, "cheveux-de-la-reine" і "rouge-de-Monsieur". Інокультурний читач може лише гадати, які ж кольори вони позначали. Але як зазначає Є. В. Ясногородська, "найменування подібного типу носять оказіональний характер, і, як показує історія мови, швидко виходять з ужитку. Звичайно, як приклад прямого відображення у мові соціально-культурного фонду реалій суспільного життя наводиться соціально-політична лексика, проте соціальна обумовленість лексики мови яскраво виявляється у такій її галузі, як система кольорових позначень" [6, 136].

Як видно із розглянутих прикладів, французька мова володіє досить специфічною системою кольоропозначень типу "етнографічна реалія – колір". Лакуни кольоропозначення такого виду зустрічаються досить рідко, проте заслуговують на увагу і є досить цікавими для лінгвістів. Оскільки дані кольоропозначення містять у собі певну краєзнавчо-етнографічну інформацію і викликають труднощі при рецепції і перекладі, то буде справедливо віднести їх до етнографічних лакун. З огляду на сказане, виникає потреба класифікувати ці кольори-лакуни в одну із підгруп етнографічних лакун. Кольори "bleu gitane" і "bleu gauloise", "absinthe" і "vert absinthe" можна

було б віднести до групи побутових лакун, проте кольори *pattier* і *véronèse* слід віднести до лакун мистецтва і культури. Що ж до кольорів *cheveux-de-reine* і *grise-de-monsieur*, то їх не можна віднести в жодну із згаданих груп. Зважаючи на специфіку розглянутих лакун-кольорів, ми пропонуємо виділити їх в окрему підгрупу – етнографічні кольори-лакуни.

Саме наявність у тексті таких лакун робить його своєрідним і створює національний колорит. Зіткнення з чужою культурою викликає двояку реакцію. З одного боку, воно викликає у реципієнта відчуття дивного, незвичного, малозрозумілого, а з іншого, воно викликає зацікавлення, яке стимулює його пізнавальну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипов Г. А., Донских О. А., Марковина И. Ю., Сорокин Ю. А. Текст как явление культуры. - Новосибирск, 1939.
2. Глушак Т. С. Актуальные проблемные узлы современного языкознания // Прагматические и текстовые характеристики предикативных и коммуникативных единиц. - Краснодар, 1987.
3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. - М., 1988.
4. Муравйов В. Л. Лексичні лакуни. - Володимир, 1975.
5. Степанов Ю. С. Французская стилистика. - М., 1965.
6. Ясногородская Е. Ф. Социальная обусловленность цветовых обозначений во французском языке // Вопросы системной организации речи. - М., 1987.
7. Barthes M. La Colline inspirée. - P., 1962.
8. Freym D., Freym M. Quid. - P., 1977.

Kaika Nathalia (Donetsk)

OBJET ET VOLUME DE LA PHRASEOLOGIE DANS LA LINGUISTIQUE FRANCAISE

La naissance de la phraséologie et de la parémiologie françaises comme ensemble de moyens d'expression particuliers remonte aux premiers monuments de la langue française, aux oeuvres littéraires du Moyen Age et de l'époque de la Renaissance. Mais les bases théoriques de la phraséologie comme science linguistique en général et de la phraséologie française en particulier sont jetées, comme on le sait, par le savant suisse Charles Bally dans ses travaux «Précis de stylistique» [1] et «Traité de stylistique française» [2]. Bien que la conception phraséologique et la méthode scientifique de Ch. Bally ne soient pas dépourvues de défauts et de contradictions, ce sont ses ouvrages qui ont servi de point de départ pour le développement ultérieur de la théorie phraséologique. Ch. Bally a le mérite, avant toute chose, d'avoir argumenté théoriquement la nécessité d'une étude spéciale de groupes de mots stables; il a essayé d'en donner la classification et d'en révéler les indices intérieurs et extérieurs. C'est bien lui qui a introduit la notion *locution phraséologique* et a essayé de la définir: «Les groupes consacrés par l'usage s'appellent *locutions phraséologiques*; nous nommerons *séries* celles où la cohésion des termes n'est que relative, et *unités* celles où elle est absolue» [2,68]. Sous les indices extérieurs de la locution phraséologique Ch. Bally entend «ceux qu'on tire de la forme des locutions»; autrement dit, ce sont des indices

**КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ НЕОРИТОРИКИ ТА
ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СЕМАНТИКИ**

Балабановська В.Р. До проблеми зіставного аналізу артикля у романських мовах.....	3
Белова А.Г. О некоторых особенностях антонимических отношений в составных наименованиях социально-экономической лексики.....	4
Бердник Л.В. Аспекты определения внутренней формы слова.....	4
Беспалова Ю.В. Особенности использования глаголов не - речи в функции речевых в художественных текстах.....	4
Бялав Н.И. Функционально-семантическая структура английских пословиц.....	5
Бурлакова І.В. Дискурс прози Уласа Самчука: проблема інтерпретації.....	7
Васильева В.С. Прилагательные с ингерентными и окказиональными эмотивно-оценочными характеристиками как средство реализации субъективно-оценочной модальности в тексте.....	10
Вацеба Р.В. Логіко-семантичний критерій В.Брендаля при підході до проблеми частин мови.....	10
Вачинич Л.І. Каламбурні фразеологічні одиниці у французькій мові та основні групи їх творення.....	11
Войцеховская Э.А., Панченко И.В. Принципы семантического функционирования языковых единиц в художественном тексте.....	14
Галюк С.С. Міжпланова транспозиція часових форм індикативу у сучасній французькій мові.....	21
Ганжа С.А., Троян В.М. Теоретичні основи вивчення семантичної трансформації фразеологізмів.....	23
Дакаленко О.В. Поэзия плеяды и лирика немецкого барокко.....	25
Калашник Н.Г. Вплив естетичної культури на прагматичну еквівалентність перекладу тексту.....	27
Климович В.М. Образы італійської фразеології.....	27
Ковтанюк М.Р. Зіставне дослідження семантичних полів.....	28
Космацька Н.В. До питання про оцінний компонент лексичного значення слова.....	29
Ларина Т.А., Колесник И.Г. О возможностях перевода рекламы.....	30
Минкин Л.М., Пономарева Л.В. Об интеграции значений предложения.....	33
Мисишина Л.А. Повтор как средство коммуникативного развёртывания.....	34
Наумова Н.Г. Прагматика стиля делового общения.....	36
Никонова В.Г. Когнитивный потенциал образных средств в драматургическом произведении и его передача в языке перевода.....	37
Правда В.І. Особливості відтворення українських реалій у сучасній французькій мові.....	40
Рак О.М. Вигук у структурі невігукового речення.....	41
Савченко О. М. Утопічна модель "Сонячної машини" В. Винниченка: питання інтерпретаційного поля.....	45
Сидоренко О. В. Роль доминанты в толковании синонимов в словарях разного типа.....	46

Стулина Е.В. Компонент эмоциональной оценки в семантической структуре слова.....	47
Шаповал Н.В. До питання про детермінованість / недетермінованість власних назв.....	50
Якубовська Н. О. Лакунізуюча роль кольорових позначень.....	52
Kafka Nathalia Objet et volume de la phraséologie dans la linguistique française.....	55
Laska I. Le fonctionnement pragmatique des énoncés concernant les émotions dans les interactions verbales.....	61
Matvéeva O.O. Quelques réflexions sur le terme "support".....	62
Parkhomenko O. Les stratégies rhétoriques et argumentatives du discours conflictuel.....	64

ДИСКУРС, ТЕКСТ, ФРАЗА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Жулай С.Т. Конструирующая роль юридических выражений в латинском специальном тексте.....	67
Іваненко Т.О. Специфіка вживання відмінків у латинській фразі.....	69
Карасёва В.Н. Формальные способы нейтрализации признаков лица во французских технических текстах.....	70
Короткова Н.Н. Многозначность глагольной формы <i>imparfait</i>	71
Кривий А.Р. Лінгвістичні особливості аргументації в академічному дискурсі.....	72
Куварова Е.К. Особенности инициальных фраз в эпистолярном тексте.....	73
Овищенко М.Ю. "Интертекстуальность" в теории Р. Барта.....	74
Панченко О.І. Можливість створення стислого тексту як об'єктивний фактор.....	75
Перлина Ю.Г. Изречение как объект лингвистического исследования.....	76
Побережник О.В. Умови семантичної інтерпретації заголовка передової статті.....	77
Пугач В.Б. Авторская интенция как важный текстообразующий фактор публицистической статьи (на материале французской прессы).....	79
Роменская А.В. Текстовые и внетекстовые факторы в реализации глагольного времени.....	83
Рулёва Е.А. Типы номинативной деятельности в речи французских детей дошкольного возраста.....	84
Ткач О.В. Роль складнопідрядних речень із кореляційним зв'язком частин у побудові тексту-розповіді.....	86
Kniazeva D. Les subordinées consécutives en ancien français et en ancien roumain.....	87
Teterina Lyliа Recurring patterns of verbal behaviour in wordsworth's "poems of imagination".....	88

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НЕОЛОГІЇ (словотвір та функціонування)

Брускова Л.Н. Особенности номинации слов-телескопов.....	92
Васильева В.С. Об одном случае консубстанциональности в английском языке.....	92